

Det politiske hysteriets tiår

Av Lars Groth

Mitt første studentpolitiske minne er en eksaltert Sverre Knudsen (senere kjent som Stalin-Knudsen) som hoppet opp og ned i en sofa på pauserommet på Institutt for sosiologi. Det var en høstdag i 1967, og mens han hoppet sang han og de fleste andre i rommet Internasjonalen av full hals.

Jeg tok forberedende den høsten, og fulgte samtidig et par forelesninger på sosiologi for å komme litt inn i fag og miljø, siden jeg hadde tenkt å begynne på grunnfag etter nyttår. Instituttet holdt da til i Niels Juels gates mer fornemme del, i en gammel og temmelig loslitt patrisiervilla. I januar 1968 flyttet instituttet og jeg inn i det splitter nye SV-bygget på Blindern. Der ble de fremadstormende samfunnsvitenskapene endelig samlet, og fikk armslag nok til å vokse noen år – inntil den galopperende veksten i studentallet fylte lokalene til randen og vel så det.

Sofaen på pauserommet holdt imponerende nok stand mot Sverre Knudsens heftige tramping (han hadde jo allerede da en ganske bastant fysikk). Jeg sang ikke, men satt i et hjørne og syntes det hele var nokså eksotisk. Dette var jo før SUF ble til SUF(m-l), og teknisk sett var vel Sverre Knudsen fortsatt medlem av SF – selv om SUF den sommeren på sin aller første sommerleir hadde diskutert «reform eller revolusjon» og kommet langt i å omfavne revolusjonen. Våren 1968 kom (m-l)-tilføyelsen, og på sommerleiren det året inntok alle de «fem store» (Marx, Engels, Lenin, Stalin og Mao) sin etterhvert velkjente plass på bevegelsens faner, plakater og andre trykksaker. I februar 1969 masjerte de så ut av SFs landsmøte, og (m-l)-rørsla var i gang for fullt.

Selv begynte jeg altså for alvor på sosiologi grunnfag i januar 1968, som en av mange nye studenter. Nokså ufrivillig fikk jeg en kortvarig heltestatus blant lokale SUF-ere etter at et par av dem hadde blitt vitne til min deltakelse i et selsomt opptrinn foran den amerikanske ambassaden en sen kveld i slutten av februar.

Saken var at 1968 var skuddår, og 29. februar skulle det være skuddårskarneval på Kroa. Dit skulle jeg selvsagt, og en kveld satt jeg sammen med to venner og diskuterte hva som kunne være høvelige kostymer. En av de andre hadde to vaskeekte araberdrakter hengende på loftet etter sin fars FN-tjeneste i Midt-Østen etter krigen, og skulle selv bruke den ene. Kunne jeg få låne den andre? Så klart. Mens vi prøvde draktene kom den tredje tilstedeværende på at det ville være morsomt å ta en tur på byen for å teste dem. Vi satte oss inn i bilen innsvøpt i kjortlene, med mørke solbriller og hodebekledningen trukket langt ned. Tredjemann iførte seg en tyrkisk fez og et rødt skjerf bundet på skrå over brystet og satt seg i baksetet. Det var imidlertid sent på kvelden, og skuffende få folk ute. Vi fikk skremt en ensom fyr som så på kinoplakatene utenfor Gimle, og satte så kursen mot byen. I det vi passerte den amerikanske ambassaden på daværende Drammensveien mente tyrkeren i baksetet at det ville være svært morsomt om vi stanset foran ambassaden og vi to i araberdraktene gikk ut og lot som om vi så på åpningstidene. Seksdagerskrigen mellom Israel og Egypt, Jordan og Syria lå jo bare åtte måneder tilbake i tid, så spøken skulle være aktuell nok.

Som sagt så gjort. Etter to u-svinger parkerte vi midt foran inngangsdøren, og vi arabere skred så høytidelig vi kunne frem til glassdøren og gransket skiltet med åpningstider nøye, alt mens vi gestikulerte lavmelt til hverandre. Så skred vi verdig tilbake til bilen igjen og satte oss inn, klare til å

kjøre videre. I selvsamme øyeblikk ble alle fire bildører revet opp av en flokk hissige politifolk, som hadde stormet frem fra sine poster i portrommene i nærheten uten at vi hadde lagt merke til dem. Resolutt ble vi halt ut av bilen. Vi var et øyeblikk helt lamslåtte. At ambassaden ble overvåket hadde vi overhode ikke tenkt på.

Ganske raskt innså vi imidlertid det komiske i situasjonen, selv om vi måtte konstatere at det var en innsikt politiet ikke delte. De likte dårlig at vi lo så vi skrek, og fikk sendt en svartemarje opp fra Vika politistasjon for å hente oss. Det hadde jo vært mange demonstrasjoner foran ambassaden i forbindelse med Vietnamkrigen, noen av dem med steinkasting og sammenstøt med politiet. Dette med araberdrakter var riktignok en ny vri, men de var nok overbeviste om at de hadde knepet noen i den harde kjerne av bråkmakere.

Vår videre ferd ned til Vika politistasjon, konstablenes sterkt overdrevne bryskhet, avhørene, de gjentatte beskjedene fra sjefen for dem som hadde arrestert oss om at det ikke spilte noen rolle hva vi forklarte fordi han hadde avgitt sin forklaring allerede, promillekontrollen med det for politiet beklagelige nullresultat, den «midlertidige» løslatelsen og vår suksess dagen etter med å få tilbake araberdraktene i tide til karnevalet (de ble jo beslaglagt den kvelden som bevismateriale); alt dette er en for lang historie til å ta her. Men det må sies at selv om fotfolkets fremferd under pågrepelse og avhør var særdeles lite tillitvekkende, tjener det etterforskningsleddet i Oslo politiet til ære at de begravet saken grundig – så grundig at vi aldri hørte noe mer om den, og så grundig at jeg 13 år senere uten problemer fikk mitt første visum til USA – for «indefinite time» og «multiple entries».

Men så viste det seg altså, da jeg ankom Blindern dagen etter, at det i den lille flokken av tilskuere på fortauet foran ambassaden under pågrepet hadde befunnet seg et par av SUF-erne på sosiologi grunnfag. Jeg husker fortsatt lyset i øynene til hun som spurte hva som hadde skjedd, og som sa at vi bare måtte si fra hvis vi trengte vitner, *for de hadde sett alt sammen!*

Vel, de skjønte nok etterhvert at jeg ikke var en av dem. I 1969 meldte jeg meg inn i Den konservative studentforening, vervet av Ole-Erik Yrvin, som hadde vært formann høsten 1966 og som også studerte sosiologi. Jeg ble politisk viseformann våren 1970, og ble etterhvert både redaktør av foreningens avis Minerva og medlem av arbeidsutvalget i Norges konservative studenterforbund i to omganger. Jeg var politisk aktiv i DKSF gjennom det meste av min (altfor!) lange studietid, og satt kontinuerlig i DKSFs representantskap i drøyt 6 år – noe som *kan* være rekord. Ikke minst var jeg DKSFs formannskandidat i Studentersamfundet høsten 1974, den absolutte aktivitetstoppen i Samfundets historie, da det ble avgitt mer enn 5300 stemmer på generalforsamlingen.

I 1974 var ml-erne godt etablert på universitetet, og hadde med ett semesters unntak (Grønt Gras våren 1972) sittet med makten i Studentersamfundet siden høsten 1969. De dominerte på mange måter den politiske debatten, både fordi de hadde mange aktive og fordi de svært ofte satte dagsorden gjennom ytterliggående utspill. Det gjaldt både politikk rent alment og den mer spesifikke studentpolitikken – den som dreide seg om studentenes økonomiske kår.

Det var imidlertid bare i DNS de fikk festet et skikkelig grep, i de studentpolitiske organene med Studenttinget på toppen kom de aldri til å dominere på samme måte som i DNS. Valgene til Studenttinget (det som i dag heter Studentparlamentet) hadde nemlig en mye bredere basis og foregikk ved urnevalg og forholdstallsvalg ved flere av fakultetene. Resultatene derfra gjennom hele

70-tallet viste at flertallet av studentene aldri falt for ml-ernes totalitære korstog, men beholdt ankerfestet i norsk politisk virkelighet. Riktignok dominerte ml-erne representasjonen fra SV-fakultetet, men ellers hadde de problemer – selv på deres nest sterkeste fakultet, Historisk-filosofisk, slet de. Våren 1974 ble det for eksempel fra HF valgt 10 representanter til Studenttinget, hvorav 6 var fra DSM (et borgerlig valgforbund med DKSF som hovedkraft), 3 fra SV og bare en fra ml-bevegelsen.

Folk som var med i ml-bevegelsen eller sympatiserte med dem og ikke lenger synes det er så greit når de hadde komme litt lenger i livet, pleier forøvrig gjerne å unnskyldte seg med at «alle var jo med der den gangen». Nei, de var faktisk ikke det, ikke en gang på Blindern – og hvis vi utvider perspektivet til nasjonalt nivå er det ingen tvil om at et overveldende flertall av norsk ungdom avviste ml-ernes vrengebilde av verden og beholdt fotfestet i norsk virkelighet gjennom hele 70-tallet.

Hva saken gjaldt

Mange gamle ml-ere og sympatisører er dessuten opptatte av at ml-erne var idealister, at de ville noe, og at de hadde de beste intensjoner. Det er klart de må se det slik, men idealisme er et tveegget sverd. Mens idealisme bygget på ansvarsetikk og et demokratisk grunnsyn kan utrette store ting, konkurrerer den brennende sinnelagsidealistene med de herskesyke psykopatene om å skape de størst ulykkene på vår jord. Og hvis det var idealisme ml-bevegelsen var tuftet på, så var det nettopp den sinnelagsetiske varianten – det var Ibsens Brand i rød frakk: forvalter av den ene, rette lære og med moralsk rett til å undertvinge andre.

Ml-erne utgjorde rett og slett en dypt totalitær politisk bevegelse, en bevegelse som hadde politisk vold som en sentral del av sitt program, som helt åpenlyst aksepterte likvideringer i stort omfang som et nødvendig middel for å nå politiske mål, og som uten tvil gikk inn for brutal undertrykking av annerledes tenkende. Det var ikke bare Brand i rød frakk, det var Brand med Kalashnikov – eller Type 56, som den kinesiske varianten av dette kjente geværet het.

Dette ble ganske tidlig klart for enhver med vilje til å se, og i alle fall fra 1970. Ledelsen trykket masseorderen Stalin til sitt bryst, og det var dessuten alt fra slutten av 60-tallet temmelig klart at kulturrevolusjonen i Kina hadde utviklet seg i en ekstremt voldelig retning, og at Mao var en hensynsløs despot av minst samme kaliber som Stalin. I debattene på Blindern og i Studentersamfundet ble ml-ernes frontalangrep på alle sentrale verdier i demokratiske samfunn bare tydeligere, og Stalins likvideringer ble både bagatellisert og forklart som nødvendige. Det var dette med omeletter og egg, ikke sant. Eller som det sto om "utryddelsen av femtekolonnen" i "Oppbrudd" 11. februar 1972: "Utrenskningene var i det store og hele i folkemassenes interesse." Og da var det jo opplagt: Hvis noe var i «folkemassenes interesse», da var det jo ikke bare nødvendig, *men også riktig*.

Jeg må si at dette for meg og mine politiske venner i DKSF var dette dypt rystende, og jeg opplever det fortsatt som dypt rystende. Dette var under tredve år etter avslutningen av en krig hvor millioner av vår foreldregenerasjon både i Europa og hos våre allierte i resten av verden hadde ofret livet i en kamp mot despotiet, og det var samtidig med at en rekke av våre europeiske naboer fortsatt led under diktaturets åk. I denne situasjonen sto altså teorisprengte ungdommer opp for å innføre et

tilsvarende styresett i vårt eget land. Det var egentlig bare tragisk. Det var også både tragisk og tankevekkende at en rekke studentpolitikere fra andre partier hadde problemer med avvise dem.

Nå vil selvsagt ml-erne protestere på å bli sammenlignet med nazister og «sovjetrevisjonister». Det har vi ofte hørt. Men hvis vi ser på de politiske strukturene denne typen bevegelser skaper, på avvisningen deres av demokratiske verdier, av menneskerettigheter og personlig frihet, og på viljen til å gå over lik (til og med svært mange lik), så var og er marxist-leninistene, sovjetkommunistene og nasjonalsosialistene ganske like. Historien viser også at slike bevegelser har vært svært like i sin konsekvens, uansett hvilke frakk de har kledd seg opp i. Når demokratiske rettigheter og personlig frihet settes ut av spill, når det er de få kadrene med de rette meningene som styrer, da er det *alltid* de mest samvittighetsløse maktmenneskene som til slutt inntar lederposisjonene. Dette er strukturer som favoriserer psykopatene, og de tar seg alltid seg til topps.

I 1970 var det jo ikke så lenge siden vi faktisk hadde lært dette av Nazi-Tyskland og Sovjet, og Mao var i ferd med å bevise det på ny. Snart skulle Pol Pot sette verdensrekord i mord på egen befolkning. Derfor var det virkelig rystende for oss at en betydelig andel av den best utdannede ungdommen i Norge hadde fortått så lite av samfunnet og av menneskets natur, og lært så lite av den nære historien, at de i fullt alvor kunne gå inn for en slik politikk – og at de kunne gjøre det mens de levde i et samfunn som representerte noe av det aller beste historien til da hadde frembragt når det gjaldt livsforhold og frihet for alle samfunnsmedlemmer.

Jeg kan forstå at tenåringer kan tro mye rart, at de kan la seg rive med av karismatikere, at de kan stirre seg blinde på de urettferdigheter som alltid vil finnes, men når folk passerer tyve bør de være istand til å utvise en noe dypere forståelse av verden.

Jeg kan også forstå at det alltid vil finnes noen som har problemer med å orientere seg i verden, og det alltid er noen som faller for falske åpenbaringer, men at dette fikk såpass bredt nedslag på universitetene som det gjorde var ufattelig. For meg står derfor dette fortsatt som den sentrale og ikke minst deprimerende politiske oppsummeringen av 1970-tallet: *At det på norske universiteter i utrolig nok var nødvendig å forsvare de helt grunnleggende demokratiske, menneskelige og økonomiske rettigheter som må finnes for at vi skal ha et åpent, fritt og sivilisert samfunn.*

Dette tjener til å minne oss om at det totalitære alltid har en grobunn, hva enten det ikler seg politiske eller religiøse klær, og uansett hvilken gruppe eller del av det politiske spektrum det utgir seg for å representere. Kampen mot det totalitære er derfor en langsiktig kamp, en evigvarende kamp.

Jeg må også innrømme at jeg på bakgrunn av det jeg opplevde i den tiden fortsatt har store problemer med å ha tillit til vurderingsevnen til de sentrale aktørene i ml-bevegelsen, særlig de som holdt på lenge etter at de kom til skjels år og alder og aldri tok noe oppgjør med sin egen fortid. Det gjelder forresten også de få medlemmene av KUL (Gerd Liv Valla inkludert) og de andre politiske smågruppene som politisk sett bare var marginalt forskjellige fra ml-erne. De demonstrerte etter mitt skjønn sin mangel på samfunnsforståelse og demokratisk ryggmargsrefleks så grundig at man aldri igjen kunne stole på at de ville falle ned på riktig side i en avgjørende situasjon.

Nå var vi for øvrig aldri bekymret for at ml-erne skulle komme noen særlig vei utenom universitetene, de var jo helt åpenbart totalt ute av takt med resten av samfunnet. Som politisk

bevegelse var de derfor dømt til å mislykkes, det var bare et spørsmål om tid. Vi følte allikevel at vi måtte ta opp kampen med dem der vi var, både for å begrense skaden de gjorde på universitetet og studentenes institusjoner, og for å vise resten av samfunnet at denne ungdomsgenerasjonen ikke bare besto av avsporede fanatikere. Det var frustrerende at det var nødvendig, men det hadde også sine lyse sider. Lokalt var det jo en meningsfylt kamp, og samholdet var stort også på vår side. Den dag i dag har jeg mine beste venner fra denne tiden i DKSF. Mange av oss forlenget studietiden med både ett og to og tre semestre på grunn av dette, så ml-erne hadde ikke monopol på innsatsvilje – selv om vi av naturlige grunner ikke hadde et like eksistensielt engasjement som det de la for dagen.

De bøyelige og de tøyelige

Men en ting var nå ml-erne selv – dem er det sagt og skrevet mye om, og ikke så få av dem har privat eller offentlig tatt oppgjør med det de var med på. Langt mindre påaktet er den påvirkningen de hadde på de andre studentpolitiske foreningene. I et litt videre perspektiv burde det være like interessant å se på hvordan *de* reagerte under det presset ml-erne la på hele det studentpolitiske miljøet.

Etter norske forhold var jo ml-bevegelsen både ekstrem, militant og uvanlig aktivistisk. Selv om vi nå vet at de ikke var så veldig mange totalt sett, ble de dominerende lokalt på universitetet gjennom de knallharde krav til innsats som ble stilt til alle medlemmer. Agitasjonen levnet liten tvil om at de som ikke var med dem, var mot dem. Og var man mot, kunne man stort sett bare velge mellom to roller: å være klassefiende eller klasseforræder. Dette var åpenbart tungt for mange. I tillegg til minnene som sitter i, kan dette leses direkte ut av studentpressen fra den tiden.

Vi i DKSF var naturlig plassert i kategorien «klassefiender», en merkelapp vi fant det lett å bære. Vi sto solid plantet i storsamfunnets politiske virkelighet, og var derfor svært trygge både på at ml-erne var fullstendig på jordet politisk og at et så ekstremistisk prosjekt var dømt til å havarere i møtet med den bredere politiske offentlighet i Norge. Der fikk vi rett, og det tok jo egentlig ikke så lang tid heller, når man ser det i tilbakeblikk.

Andre tålte presset dårligere. De syntes kanskje det var sårt å bli sett på som klassefiender eller klasseforrædere, hva vet jeg, men svært mange studentpolitikere fra andre partier, også fra borgerlig side, hadde kontinuerlige og åpenbare problemer med sitt politisk gangsyn – og det selv når de som satte presset på dem åpent sto for en brutal undertrykkingsideologi, støttet likvidering som politisk metode, og uten å blunke hadde forbudt både dem og alle deres moderpartier hvis de hadde komme til makten. Det var, for å si det mildt, tankevekkende.

At Universitetet SV ble presset langt, var kanskje ikke så rart. De ble stemplet ikke bare som klasseforrædere, men også (skrekk og gru!) som revisjonister, og mange SV-ere hadde det nok tungt. Jeg studerte jo sosiologi, filosofi og sosialantropologi, og kunne observere dette på nært hold. Selv befant jeg meg svært vel som klassefiende og hatobjekt på Institutt for sosiologi, og følte ikke akkurat avvisningen som noe press. Ville de ikke være sammen med meg, så var det verst for dem. Og planla de å ta rotta på meg etter revolusjonen (noen skrøt av at det fantes lister over hvem som skulle «tas») var det helt greit, for det kom ikke til å bli noen revolusjon.

Men det var mange som ikke så ting helt klart, også utenom sosialistenes rekke – det var mange som hadde problemer med å skille mellom dagsaktuelle saker og helt grunnleggende prinsipper. Det var i det hele tatt mange selsomme politiske prosesser som fant sted på universitetene i den

perioden, og det var utrolig hvor lang tid mange ledende studentpolitikere, også i foreninger med rot på borgerlig side, brukte på å forstå at ml-bevegelsen var dypt totalitær og anti-demokratisk.

Studentvenstrelaget kunngjorde f.eks. i 1970 fra talerstolen i Studentersamfundet at de ikke kunne støtte Arild Underdahl fra DKSF mot Helga Forfang fra Rød Front. Det var jo egentlig nokså oppsiktsvekkende, når vi tenker på den politiske plattformen til DKSF og Rød Front og relaterer dem til norsk politisk virkelighet i 1970. Venstre og Høyre satt jo da faktisk sammen i regjeringen Borten. Riktignok var spørsmålet om norsk medlemskap i EF (EU) aktualisert det året etter de Gaulles avgang som fransk president, men at den saken skulle være viktigere enn holdningen til demokrati og ytringsfrihet kom som en overraskelse på oss, en overraskelse som sitter i til denne dag.

Eller kanskje vi heller skulle si sjokk – vi snakker tross alt om studentforeningen til Venstre, partiet som regner John Stuart Mill som sine mest sentrale ideolog. Og den politiske avstanden mellom John Stuart Mill og Stalin burde jo ut fra enhver tenkelig analyse vært himmelropende mye større enn avstanden mellom selv Hallvard Eika og det europeiske fellesskapets far Jean Monnet.

Det samme opplevde vi da jeg stilte som formannskandidat i DNS for DKSF i 1974: Den første reaksjonen fra Studentvenstrelaget og Senterstud var, sammen med med A-stud og Universitetet SV, å sondere med Rød Front om et samlingsstyre mot dette farlige fremstøtet fra reaksjonen!

Egentlig var dette enda mer oppsiktsvekkende. Fire år var gått siden Arild Underdahl var kandidat, og ml-bevegelsen hadde ganske ettertrykkelig avslørt seg som en tvers igjennom totalitær bevegelse med diktaturet som mål. I alle fall måtte dette være krystallklart for alle som hadde beholdt en normal referanseramme for sine politiske vurderinger. Alle som hadde noe innsikt i studentpolitikken og i norsk partipolitikk ville jo dessuten også være klar over at DKSF på den tiden befant seg trygt plantet i det som vanligvis kalles den lyseblå delen av Høyre.

Til tross for EF-saken og Borten-regjeringens sammenbrudd skulle man derfor tro at den politiske avstanden både for Senterstud, Studentvenstrelaget og A-stud var vesentlig mindre til DKSF enn til stalinistene i Rød Front. For den saks skyld kunne vi godt ta med SV i oppramsingen også – den store politiske avgrunnen gikk jo egentlig mellom dem som var for demokrati, ytringsfrihet og frihet til politisk organisering, og dem som rett og slett arbeidet for et totalitært diktatur bygd på ensretting og undertrykking av politiske motstandere. Ære være Kr.f.-stud, som, selv om de ikke ga oss noen uttalt støtte, i det minste ikke så stalinistene i Rød Front som mer aktuelle samarbeidspartnere enn oss.

Slik kan altså politisk massesuggesjon virke når folk har for svake interne kompasser, mangler politisk ryggrad og lar seg presse av lokalt dominerende meninger. Det minner rett og slett - bare i adskillig mindre skala - om nazistenes medløpere i Norge under 2. verdenskrig: De som ikke hadde sterke nok internkompass ble trukket mot makten. Vi får være glade for at Kina var for langt borte til å komme det undertrykte norske folk til unnsetning. Tibetanerne var jo ikke like heldige.

Begynnelsen til slutten

Selv om kampen om DNS etterhvert hadde utviklet seg til en skyttergravskrig, innkasserte vi stadig flere seire i den delen av studentpolitikken som handlet om Studenttinget og studentrepresentasjon i universitetets organer på ulikt nivå. Til slutt vant vi en endelig seier når det gjaldt innføringen av urnevalg som hovedregel for alle slike valg, og i mitt siste semester hadde jeg sammen med en

håndfull medstudenter gleden av å forhindre almannamøtet på Sosiologisk institutt i å velge studentrepresentantene på møtet. Det vil si, de overså våre protester og gjennomførte avstemningen allikevel, men vi klaget til kollegiet og fikk annullert valget. Etter i altfor mange år å ha blitt utsatt for filibustertaktikk fra ml-ernes side i alt fra allmannamøter til generalforsamlinger i DNS, var det en søt hevn.

Etterhvert ble det også igjen interessant å følge utviklingene i de politiske kommunikéene fra ml-bevegelsen idet verdensbildet deres så smått begynte å rakne. Det oppsto f.eks. sterk forvirring blant kadrene da de to idealstatene Vietnam og Kambodsja begynte å angripe hverandre i 1975, og forklaringsproblemene økte etterhvert som konflikten ble trappet opp. (Enda noen år senere, i 1979, kom det jo til og med til krig mellom Vietnam og Kina!)

Likeledes ble sorgen over Maos død 9. september 1976 forstyrret av uklarhet i arvefølgen og av krumspringene til Maos ambisiøse kone og firerbanden hennes. Etter den tilsynelatende (og befriende!) avklaringen som kom da Hua Guofeng arresterte firerbanden 6. oktober, ble det utover i 1977 klarere og klarere at Deng Xiaoping – denne foraktelige høyreavvikeren, æreskjelt og straffet gjennom mange år – var på vei tilbake til makten. Vi skjønnte det, ml-erne skjønnte det, og de skjønnte at vi skjønnte det – men de måtte jo til enhver tid stå opp for den sittende ledelsen i Kinas kommunistiske parti, og det var fortsatt Hua. Det var festlig. Noe av det siste jeg gjorde på universitetet før jeg endelig kom meg ut i storsamfunnet, var å gå rundt sammen med Kåre Verpe og si «rehabiliter Deng Xiaoping» hver gang vi så en fremtredende ml-er. Alt vi fikk som svar var sure oppsyn.

Det var egentlig en ganske god avslutning på en sterkt politisert studenttiltværelse – å se at hovedfienden gjennom mange års intens kamp på Blindern var i ferd med å innta sottesengen. De hadde riktignok vunnet noen lokale slag, men vi vant som ventet krigen. Og én ting skal de ha: Til tross for den våpenraslende retorikken ga den norske ml-bevegelsen aldri opphav til voldelige undergrupper med terrorisme som mål, slik vi så i flere andre europeiske land. Både Tyskland, Frankrike, Spania, Italia og Hellas opplevde jo serier med attentater og drap på fremstående samfunnsmedlemmer på denne tiden, utført av grupperinger med utspring i marxist-leninistiske organisasjoner. I vår hjemlige andedam unngikk vi heldigvis det.

Ettertanke

Skjebnen har som kjent sine luner, og tar ikke alltid politiske hensyn. Eller kanskje den nettopp gjør det? I alle fall har den sørget for at Narve Trædal i dag er min arbeidsgiver – han som var Rød Fronts formann i Studentersamfundet høsten 1974 da jeg var DKSFs formannskandidat. Han er nemlig kontorsjef på Institutt for informatikk på UiO, der jeg de siste årene har hatt ansvar for etter-og videreutdanningsvirksomheten. Fortiden til tross må jeg kunne si at vi kommer svært godt overens og trives med hverandre i hverdagen på instituttet. Vi har til og med stått skulder ved skulder i et par instituttinterne slag av fagpolitisk karakter. Vi har også hatt våre samtaler om gamle dager og er vel enige om å være uenig på en del punkter, selv om vi også har kunnet enes om enkelte ting.

Jeg har under arbeidet med denne epistelen strevd litt med å forene mitt syn på ml-bevegelsen, slik det fremstår på de foregående sidene, med mitt nåværende forhold til Narve. Datidens ml-linje og dagens rause personlighet virker ikke helt compatible, for å bruke et instituttlokalt uttrykk. Kanskje

var de ikke kompatible den gangen heller, kanskje dette misforholdet rett og slett ble tilslørt av de dagaktuelle sakene.

Sett i retrospekt er dette kanskje den eneste rimelige forklaringen på at så mange høyt utdannede mennesker i en kort periode kunne støtte opp om en totalitær bevegelse som hadde avskaffelsen av demokratiet og friheten i Norge som kjernen i sitt program. I den daglige politiske striden ble standpunkter i forhold til de dagsaktuelle sakene, som Vietnamkrigen, EU, lokale interessekonflikter, forholdet mellom de rike land og den tredje verden og mange andre saker prioritert fremfor holdningene til mer grunnleggende verdier. Spørsmålet om demokrati, pluralisme og politiske frihet kom i bakgrunnen, fordi disse verdiene ikke sto på spill i Norge der og da.

Dette er ikke noe uvanlig forløp til politiske omveltninger, og historisk sett er det en helt sentral del av marxistiske revolusjonære bevegelsers verktøykasse. Det var det også for den norske ml-bevegelsen. Det gjelder å bygge opp bredest mulig samarbeid med andre organisasjoner i konkrete saker, for gjennom slikt samarbeid kan man vinne tillit – tillit som igjen kan utnyttes om misnøyen med det bestående måtte bli bred og dyp nok til at man kan ha muligheter for å lykkes med en omveltning.

Betydningen det ble tillagt understrekes av at Oktober forlag allerede i 1970 utga et kjerneskrift på dette området, «Enhetsfronten og folkefrontens problemer» av Georgi Dimitrov. Som det heter i forlagets forord: «I Norge er folket svakt fordi det er splittet. Industriarbeidere, funksjonærer, småbrukere, fiskere, studenter, skoleelever og andre kjemper for sine interesser. Men kampen blir bare sjelden forent, slik at de som arbeider samlet kan rette et kraftig slag mot overklassen.» Og Mao viser vei: «Et veldisiplinert parti, væpnet med marxismenleninismens teori, som nytter selvkritikkens metode og er bundet sammen med folkets masser; en hær som ledes av dette partiet; en enhetsfront av alle revolusjonære klasser og alle revolusjonære grupper under ledelse av dette partiet – det er de tre viktigste våpnene vi har brukt til å slå fienden med.» Dette var bevisst politikk, og altfor mange på universitetet bet på agnet.

Når man sitter i sin trygge lenestol i dag kan man godt trekke på skuldrene av dette, og det kunne man saktens også i 1970-årenes Norge. Det blir derfor så behagelig lett å bagatellisere det som skjedde i studentpolitikken på den tiden. Men mekanismene som var i spill var de samme som virket i land hvor marerittet ble til virkelighet, og hvor likene hopet seg opp i undertrykkernes kjølvann. Derfor er det alltid nødvendig å sette det viktigste øverst, og det viktigste vil alltid være de grunnleggende prinsippene som sikrer frihet og demokrati. Hvis disse prinsippene først ofres, om formålet er aldri så godt, har historien vist oss at makten ganske raskt blir misbrukt og monopolisert, at folket undertrykkes og mange drepes, og at makten havner i hendene på psykopater. De som mister det åpne samfunns grunnregler av syne i en nærsynt kamp for det kortsiktige ender derfor bare opp som tjener for maktmenneskene, og blir som regel ofre selv når prosessen har gått sin gang.

Jeg er derfor fortsatt stolt av at jeg tilhørte en av de grupperingene på universitetet på 1970-tallet som tidlig forsto hva ml-bevegelsen sto for, som like tidlig tok opp kampen mot den og som hele tiden forsto hva som er de mest grunnleggende verdiene i politikken.